

Podcastreeks Muiderslot tussen je oren, reeks Kasteel & Collectie Aflevering #3: Slaapkamergeheimen

Inger: Het idee dat vrouwen geleid worden door hun baarmoeder, die kon gaan wandelen door hun lichaam heen, was heel aanwezig. En er waren allerlei manieren om te proberen om die baarmoeder weer terug op z'n plek te krijgen [lachend].

[Er klinkt geluid van soundscapes in het Muiderslot door de gesproken tekst heen]

Voice over Roos: Welkom bij Muiderslot [er klinkt het geluid van een deur die opengaat] tussen je oren. [Er klinkt geluid van een deur die gesloten wordt].

Of tussen de lakens, kan ik vandaag beter zeggen. Want we zitten in de slaapkamer.

Ik ben Roos, en in mijn studententijd werkte ik als gids in het Muiderslot. Als we bij de slaapkamer aankwamen, was altijd één van de eerste vragen [er klinkt geluid van een voice over]: 'Uh, hoe pasten de mensen toen in dit bed?'. En daarna de vervolgvraag [er klinkt geluid van een voice over]: 'Hoe deden ze 'het' dan in zo'n bed?'

Het bed uit de 17e eeuw dat hier staat is namelijk niet erg lang. Zo'n 1 meter 50. Nou waren de mensen die hier toen woonden zeker geen 1.90, maar de voornaamste reden van het korte bed is dat de mensen vroeger zittend sliepen. Ze waren bang dat het bloed naar hun hoofd zou stromen als ze liggend sliepen, en dat ze dan hun verstand zouden verliezen. En dan die andere vraag: 'hoe deden ze 'het' dan in zo'n bed?'

Onze voorouders hadden hele andere woorden voor seks. Nachtvrijen, paren, strootje knopen, bedgemeenschap van twee lijven, het nachtbanket, vogelen, zij laat haar kousje lappen door een naaldje zonder draad, en de haas jagen. Ik ben wel nieuwsgierig naar de bed gewoontes van vroeger, en naar de oorsprong van porno. Want die schijnt in de 17^e eeuw te liggen.

Inger Leemans is cultuurhistoricus en zelfbenoemd historisch pornologe. Voor haar zijn er geen slaapkamergeheimen uit de 17^e eeuw.

[Er klinkt geluid van een introductiemuziekje]

Roos: Nou welkom Inger in de slaapkamer hier op het Muiderslot. Heb jij nog andere namen voor seks die men vroeger gebruikte?

Inger: Oh, honderden!

Roos: Ja? Kom maar op!

Inger: Oh zo veel! Boetelen, froemelen, larderen... ze gebruikten heel veel agrarische woorden: haar akkertje beploegen...

[Er klinkt gelach van Roos]

Inger: of militaire woorden: haar bres bespringen. Ik hou zelf veel van 'bruien' want dat is een woord dat je overal voor kan gebruiken...

Roos: Bruien?

Inger: Bruien ja, of ze hadden ook hele mooie wat meer erudiete benamingen zoals 'in conjunctie komen', of 'studeren in het boek met de twee bladeren...'

Roos: Oh... Ik ben benieuwd of die woorden nog eens terugkomen, of wij die weer gaan gebruiken [lachend].

[Er klinkt gelach van Inger]

Roos: Dat zou grappig zijn!

Inger: Nou ja, een beetje diversificatie van ons taalgebruik kan wel gebeuren, ja.

Roos: Ja, precies! Hé maar meteen even die ene vraag, dit bed hier, hoe deden ze dat nou?

Inger: Wat, slapen bedoel je?

[Er klinkt gelach van Roos]

Inger: Of de andere dingen die ze in bed deden?

Roos: Die andere dingen die je net allemaal zo mooi opnoemde.

Inger: Nou ja, dat is een hele mooie vraag, maar dat weten we natuurlijk maar moeizaam. Van wat deden mensen nou precies in bed, en dat veranderde natuurlijk ook precies in de tijd dat P.C. Hooft bijvoorbeeld hier woonde. De 17e eeuw is echt een transitietijd waarin mensen zich steeds meer privé gaan gedragen. Seks is van alle tijden, en wat mensen doen in de slaapkamer is ook zeer vergelijkbaar denk ik, maar ja wie daarbij waren, wie dat zagen...

Roos: Ja want dit is een vrij kleine kamer en de kinderen sliepen hier ook.

Inger: Ja.

Roos: Hadden ze dan seks als die kinderen erbij waren of...

Inger: Nou dat is dus precies wat er gaat verschuiven, eeuwenlang is seks eigenlijk iets dat niet zo afgescheiden is tussen ouders en kinderen, tussen volwassenen als je naar een herberg ging werd je ook in het bed van iemand anders neergelegd. Dan hoefde dat natuurlijk niet per se te leiden tot in conjunctie komen [er klinkt gelach van Roos] maar ja dat liep veel meer door elkaar heen. Maar je ziet juist in de 16e/17e eeuw dat er steeds meer privérúimtes gaan ontstaan en dat ouders ook los van kinderen gaan slapen. En dit is eigenlijk een hele intieme en afgesloten ruimte die meer privé ook geeft.

Roos: Ja, want ze hadden hier natuurlijk ook allemaal kasteeltuinen om heen, ik kan me zo voorstellen dat ze daar ook wel eens een uitstapje naar maakten...?

Inger: Dat zou kunnen maar daar zeggen de documenten natuurlijk niet veel van. P.C. Hooft heeft natuurlijk wel veel geschreven en gedicht over liefde in pastorale setting hè, dus herderlijke omgevingen, dus juist de natuur roept dan...

Roos: Daar was Hooft wel mee bezig?

Inger: Ja.

[Er klinkt gelach van Roos]

Roos: Was Hooft een beetje een wilde man, denk je?

Inger: Wild weet ik niet, maar we weten toevallig veel van zijn liefdesleven, omdat hij veel heeft geschreven over de verliefdheden die hij had. En hoe erg die verslingerd raakten. En in zijn poëzie en in zijn theaterstukken heeft hij ook veel over liefde en min geschreven en vooral het verschil daartussen.

Roos: Ja, nou we gaan het straks uitgebreid hebben over die verschillen daartussen.

Inger: Oké, nou mooi! [lachend]

Roos: Ik wil het eerst even hebben over het schilderij dat hier boven het bed hangt.

Inger: Oh ja!

Roos: De badende Bathseba.

Inger: Mooi.

Roos: Gemaakt door de Haarlemse schilder Pieter de Gerber in 1644. En dat schilderij dat hangt hier niet zomaar. Want er is een scène uit de Bijbel afgebeeld. Je ziet Bathseba. Zij leest een brief waarin koning David haar vraagt om naar zijn kamer te komen. Nou we weten allemaal wel waarvoor dat was. En zij staat eigenlijk op het punt om vreemd te gaan. Maar de morele boodschap van het verhaal gaat eigenlijk meer over koning David, dat hij geen misbruik mag maken van zijn macht om aan zijn eigen trekken te komen. Eigenlijk een soort voorloper van Me Too zou je denk ik kunnen zeggen. En het hangt hier dus niet voor niets, want P.C. Hooft, ook een belangrijk man...

Inger: Ja een bestuurder...

Roos: Ja, hij moest duidelijk weten: maak daar geen misbruik van. En ik ben wel benieuwd, want P.C. Hooft hoorde bij de elite en daar werd volgens mij weinig uit liefde getrouwd, veel verstandshuwelijken, gingen ze daar dan vaak vreemd?

Inger: Oh, dat zijn heel veel vragen tegelijkertijd!

Roos: Ja...

Inger: Ja dat is wel grappig want ik ken een pornografisch toneelstuk dat David en Bathseba heet...

Roos: Oh, ja?

Inger: En dat gaat over inderdaad David die totaal door zijn hartstochten en passies geleid wordt en Bathseba ziet en zich niet meer kan tegenhouden en dan inderdaad ook echt als een potentaat regeert zowel in zijn lusten als in zijn politieke macht. Dus dat is een beetje het antibeeld, als je je te veel door seks laat leiden of door je passies, dan kun je ook geen goede bestuurder zijn. Zowel voor de elite denk ik als voor brede lagen van de bevolking was het van belang dat je je passies beheerde. Dus het huwelijk is echt een heel centraal punt in de vroegmoderne tijd. Want dat was eigenlijk ook de enige manier om te controleren dat mensen niet te veel kinderen buiten het huwelijk kregen, want dat waren problemen.

Roos: Ja.

Inger: Hè, bastaarden zeg maar, die werden te vondeling gelegd, dat werden financiële lasten voor de staat.

Roos: Dus daar moest je vanaf.

Inger: Ja precies, dus je ziet zowel dat kerk als staat als de gemeenschap allerlei redenen hadden om mensen te proberen om in dat huwelijk te houden en om overspel tegen te gaan.

Roos: Ja, maar dan zit je in zo'n huwelijk en dat werkt soms helemaal niet. Want je wordt er maar in gepropt.

Inger: Nee, precies. Dus er werd natuurlijk, Manon van der Heijden heeft daar heel mooi onderzoek naar gedaan, er werd behoorlijk wat overspel gespeeld. Maar, dat werd wel echt gezien als een heel groot probleem. Dus wat ik zei, er zijn allerlei instanties die dan proberen het een beetje in toom te houden. En je ziet eigenlijk pas op het moment dat die steden steeds groter beginnen te worden en mensen echt anoniem kunnen leven, dat het hebben van relaties buiten je huwelijk steeds normaler begint te worden. Maar dan zit je al rond de 18^e/19^e eeuw, dus...

Roos: Ja, het gaat zich langzaam ontwikkelen tot nu, waarin je steeds meer hoort over open relaties en dergelijke.

Inger: Ja, ja, precies. Dus overspel is eigenlijk iets dat 'gebeurd', en zolang het niemand stoort dan kan het ook nog wel een tijdje doorduren, maar zodra er burens zijn die er aanstoot aan hebben, de Kerk probeert er grip op te krijgen...

Roos: Ja, of zodra er kinderen komen.

Inger: Precies. En dat is het probleem, want je had natuurlijk weinig voorbehoedsmiddelen.

Roos: Ja, want hoe zat dat met anticonceptie in die tijd?

Inger: Nou ja, moeizaam.

[Er klinkt gelach van beide]

Inger: Hè, als je leest dan is het meest gebruikte voor het zingen de kerk uit, of nou ja proberen de seks zo te draaien dat het niet tot bevruchting leidt, wassen met allerlei watertjes, azijnwatertjes en dat soort dingen.

Roos: Om het maar zo onaantrekkelijk mogelijk te maken.

Inger: Ja, nou ja, daarbij was echt wel het idee dat dat weer dan zou kunnen zuiveren.

Roos: Oh...

Inger: Er waren wel condooms en andere middelen, maar die waren moeilijk verkrijgbaar, duur, mensen wasten varkensblazen uit en gebruikten die, maar je snapt dat is niet echt 100% betrouwbaar.

Roos: Nee, nee.

Inger: Dus ja, heel vaak leidde het uiteindelijk toch tot zwangerschappen.

Roos: Ja. Ik heb ook wel eens gehoord dat vrouwen dan bijvoorbeeld een hele lelijke pyjama dan ofzo aandeden om mannen op zo'n manier af te schrikken.

Inger: Ja, ja, precies [lachend].

Roos: Dat ze echt de gekste dingen deden.

Inger: Ja, nog een mooi voorbehoedsmiddel.

Roos: Ja.

Inger: Nou ja, er waren natuurlijk ook allerlei, als je bij de katholieken zat, kerkelijke redenen om geen seks te hebben. Op bepaalde feestelijke dagen bijvoorbeeld, maar goed dat heeft er niet voor gezorgd dat er geen...

Roos: Nee, dat werkte niet [er klinkt gelach]. En hier op het kasteel werden heel veel feesten gegeven, veel drank in het spel. Hoe zat het met prostituees in die tijd? Of hoe noemden we dat sowieso toen? Nachtvinders? Of...

Inger: Oh er waren heel veel namen voor! Gewoon hoer of prostituee, huurkous heb je, kamerhoertjes, dus gekamerde prostituees. Je had eigenlijk voor elke klasse van prostituees van de straathoer tot en met de hele chique had je namen. Ook hele lompe namen zoals een hemd vol warm vlees, waarbij echt de vrouw als duidelijk koopwaar wordt gezien.

Roos: Ja, ja.

Inger: Dus er was veel prostitutie in de Nederlandse republiek. Maar vooral in de steden.

Roos: Daar vooral?

Inger: Ja, ik kan me niet heel erg voorstellen dat hier op het Muiderslot veel...

Roos: Dat ze dan vanuit Amsterdam hier naartoe werden gehaald...

Inger: Nee, vrouwen van lichte zede dat zou te schandelijk zijn geweest. Alhoewel, doordat het natuurlijk een glijdende schaal is van dus hoeremadammen en hoeren in bordelen naar vrouwen die meerdere relaties erop na hielden en daar zich ook bijvoorbeeld ook met juwelen of met dure giften en kleren voor lieten betalen. Dus je hebt wel een heel breed palet eigenlijk van vrouwen die proberen via seks te overleven.

Roos: Eigenlijk had je dus weer categorieën daartussen.

Inger: Ja, ja. Van de chique mentionné naar inderdaad de straatkous.

Roos: Hoe zat het met homoseksualiteit in die tijd? In de 17e eeuw?

Inger: Daar spreken we niet over.

Roos: Nee?

Inger: Nee. Dat is de vaste zonde. Dat kwam natuurlijk voor. Maar, dat is echt een van de grootste, ja, overschrijdingen eigenlijk van zowel Gods wet als de natuurwet. Dat kon echt niet. Dus lange tijd werden, als er delicten waren, homo's ook, nou ja, geworgd, stiekem. Niet openbaar te schande gezet want dan zou het mensen op ideeën kunnen brengen...

Roos: Oh...

Inger: Maar, bijvoorbeeld Theo van der Meer heeft prachtig geschreven over hoe in de 18^e eeuw er toch steeds meer ook homocultuur zou je kunnen zeggen opkwam, waarbij groepen mannen, vooral mannen eigenlijk, toch meer met signalen gaan werken en elkaar gaan vinden.

Roos: Dat het toch langzaam opkomt...

Inger: Ja.

Roos: En dat het elkaar misschien ook inspireert of op ideeën brengt.

Inger: Ja, precies.

Roos: Want was er een verschil tussen hoe er tegenover mannen en vrouwen werd gekeken?

Inger: Ja, heel erg. En je hebt ook van bepaalde omgevingen waarin homoseksualiteit wat meer voorkomt of gedoogd wordt, dus bijvoorbeeld de Engelse hoven, daar werd dat wat meer getolereerd. En in Nederland heb je eigenlijk niet van die adellijke of duidelijke adellijke omgevingen waarin dat veel voorkomt. En je ziet wel dat zodra er maatschappelijke onrust ontstaat, dan gaan mensen zich opeens weer heel erg verzetten tegen sodomie. En in 1730 heb je sodomietenvervolgingen en dan leidt dat in één klap tot allerlei arrestaties en arresten. Dus het is een beetje: 'We hebben het er niet over'. Het is er wel.

Roos: Ja het moet hier ook op het kasteel vast geweest zijn maar...

Inger: Nou, ja, daar weten we weinig van. En al helemaal niet natuurlijk als je het over de vrouwenliefde gaat.

Roos: Daar weten we nog minder van?

Inger: Nog veel minder.

Roos: Ja. Hoe komt dat?

Inger: Er is minder over geschreven, minder documenten, minder arresten over achtergelaten.

Roos: Ja. Interessant! Laten we die slaapkamer hier even wat beter gaan bekijken.

[Er klinken geluiden en intromuziek]

Voice over Roos: Seks is iets van alle tijden. Dat blijkt wel. Toch hielden die 17^e-eeuwers er nog hele andere ideeën op na. Het consumeren van het huwelijk werd zeker aangemoedigd. De gezondheidsleer van de Grieks-Romeinse arts Claudius Galenus, was nog dominant in de geneeskunst. Het centrale idee van zijn humorenleer was dat er in het lichaam een aantal sappen zaten. Humores, in het Latijn. Slijm, bloed, gele gal en zwarte gal. Deze moesten in balans zijn. Want als er één te dominant was, dan werd je ziek.

Aderlaten, waarbij bloed uit je aders wordt gehaald, was een van de manieren om de balans van de sappen te herstellen. Tegen de venusziekte, oftewel syfilis, zou een nacht goed zweten en vooral kwijlen helpen. Maar, ook seks was goed. De man moest zo nu en dan zijn sperma afstoten, om zijn sappen in balans te houden. En het zaad van de vrouw moest mengen met het mannelijke zaad. Anders ging het maar rotten en kon de vrouw hysterisch worden, zo dacht men. Ook de 17^e-eeuwse arts Van Beverwijck zag het nut van seks voor de gezondheid in. Hij schreef: *'Doet het 's avonds om de genuchten, en 's morgens om de gezondheid. Maar niet meer dan vijf keer per dag.'*

Roos: Deel jij dat advies? Niet meer dan vijf keer per dag?

Inger: Nou, ik vind het zo grappig want in de literatuur van de 17e/ 18e eeuw is dat helemaal niet zo'n belangrijk topic, van hoe vaak je het doet of...

Roos: Dus het is echt wel een uitzondering dat hij dit schreef?

Inger: Ja, of hij zegt: doe rustig aan. En dat een beetje dat macho van zie mij nou eens, ik kan zo vaak of hè mannen die tegen elkaar in gaan... Dat is toch een beetje van later heb ik het idee. Ik ben het in ieder geval heel weinig tegengekomen, ja.

Roos: Nou, zo leren we steeds weer wat nieuws.

[Er klinkt gelach]

Inger: Ja.

Roos: Ook Hooft schreef over de liefde. En we zien hem hier, hij kijkt ons aan vanaf dit schilderij [er klinkt gelach].

Inger: Ja, ik denk dat hij een beetje zit te fronsen over het gesprek van daarnet. Hè dat ging allemaal over seks. Hooft die maakte, wat ik zei, een verschil tussen liefde en min. En min is dan die lichamelijke liefde zou je kunnen zeggen. Maar belangrijker is natuurlijk

eigenlijk de geestelijke liefde en de kameraadschap, en de verbintenis tussen man en vrouw. En dat is de echte liefde waar het over gaat.

Roos: Daar gaat het volgens Hooft om.

Inger: Ja.

Roos: En daar schreef hij dan over in gedichten, of? Hoe moet ik dat voor me zien?

Inger: Van alles! Hij maakte liefdesemblemen, dus afbeeldingen met kleine gedichtjes. Puntige, een soort van raadsels eronder. Hij schreef poëzie, hij maakte theaterstukken. Granida bijvoorbeeld is een theaterstuk dat heel erg daarover gaat. Wat is het verschil tussen de min en de liefde en dat projecteert Hooft dan heel erg bij de herders, die hebben elke keer weer een nieuw liefje, zo veranderlijk als de seizoenen is de minne van de herders...

Roos: Kijkt hij daar een beetje op neer, op die min?

Inger: Nou, hij vindt het wel leuk en het hoort erbij, maar het gaat uiteindelijk, en de hogere personages uit het toneelstuk dragen dat ook uit, om de echte liefde die trouw met zich meebrengt, waar eer een belangrijke rol speelt en dat is de liefde die zettend is en passend ook is bij de groep waar P.C. Hooft zelf bij hoorde.

Roos: Ja, maar moet ik het dan zo voor me zien dat onder liefde wel ook seks valt, maar dan op die liefdevolle, eervolle, trouwe manier?

Inger: Ja, en binnen het huwelijk, met respect.

Roos: Ja, en daar komen de kinderen uit.

Inger: Ja precies, daar komen de kinderen uit.

Roos: En Hooft schreef dus over seks, werd daar ook door anderen veel over geschreven in die tijd?

Inger: Ja, juist terwijl Hooft aan het schrijven was op toch nog een redelijk beschaafde manier zou je kunnen zeggen, komt er in de Nederlandse Republiek, en niet alleen daar, ook in Frankrijk en in Engeland, eigenlijk een hele golf op aan pornografische teksten. Vooral vanaf de jaren 1660/1670/1680 zie je echt wat ik de 'seksshop van Europa' heb genoemd.

[Er klinkt gelach van Roos]

Inger: Het zijn vooral ook Nederlandse uitgevers die heel veel pornografische romans, gedichtjes, liedjes en afbeeldingen de markt op strooiden...

Roos: En waarom komt dat dan juist dan op? Is daar vraag naar?

Inger: Nou je ziet eigenlijk gewoon heel breed een interesse in seks als onderwerp. Dus mensen gaan zien dat seks iets is dat je apart kan onderzoeken. Dus bijvoorbeeld medici die gaan echt onderzoek doen naar de menselijke reproductiesystemen, naar de clitoris en kijken hoe seks functioneert, medisch gezien. Beverland, een fantastische persoon die alle

klassieke teksten boven gaat halen om te kijken wat die allemaal over seks hebben geschreven...

Roos: Ja want er werd dus ook al wel veel eerder over geschreven maar...

Inger: Ja precies, maar hij probeert dat te classificeren. Hij gaat zeggen van: je hebt deze soort van zoenen, die soort van zoenen, je hebt inderdaad de liefde tussen man en vrouw, de liefde tussen man en man, hij gaat alles indelen. En je ziet dus dat er een echt wetenschappelijke maar ook hele brede interesse voor seks komt, én dat er steeds meer mensen zeggen: seks is dé drive voor menselijk gedrag. Dus niet de liefde tot God, of ideologische of morele afwegingen, maar nee, seks bepaald wat mensen doen. Mensen zijn eigenlijk hele primaire animale en materiële wezens. En dat is iets nieuws. En dat zie je volstrekt uitgemolken worden in ook heel erg vrolijke liedjes...

Roos: Overal gaan ze dat in verklaren?

Inger: Ja, romans, je krijgt autobiografieën van hoeren die vertellen over hun leven en hoe ze hoer zijn geworden...

Roos: Maar seks bepaalt dus hoe je je gedraagt. Hoe hangt dat dan samen met of je je goed of slecht gedraagt? Hoe werkt dat dan?

Inger: Ja nou dat is het grappige, dat is eigenlijk wat die romans bijvoorbeeld proberen te deconstrueren. Die zeggen: het gaat niet over goed of fout, het gaat over wat jouw deuk tegen haar beursje wil zeggen. En als die een conversatie hebben, dan is dat hoe het menselijk gedrag in elkaar zit. Zij zeggen van: ja, je kan wel tegen prostitutie zijn, maar we moeten toch iets om ervoor te zorgen dat bijvoorbeeld al die VOC-lieden die de stad binnenstromen, dat hun natuurlijke driften een beetje gekanaliseerd worden.

[Er klinkt gelach van Roos]

Inger: Ja nu zeg ik dat heel 20^e-eeuws, we gebruiken er andere woorden voor, maar het komt eigenlijk wel daarop neer. Seks is er, en je moet ermee werken. En sterker nog, je kan het ook heel positief zien.

Roos: Ja dus we kunnen maar beter goed onderzoek ernaar doen om te kijken hoe we dat beter kunnen inzetten.

Inger: Precies, ja. En ga eens opnieuw nadenken over wat de mens is als je 'm bekijkt. Dus historici zeggen nu dat we eigenlijk een eerste seksuele revolutie hebben gehad...

Roos: Die zat in de 17^e eeuw?

Inger: Ja, aan het einde van de 17^e eeuw, begin 18e eeuw, waarbij eigenlijk de mens en de menselijke samenleving herdacht worden of opnieuw bedacht worden vanuit dat idee van het belang van seks.

Roos: Maar hoe komt dat dan dat het juist zo in die tijd, dat daar ruimte voor ontstond?

Inger: Ja er zijn denk ik heel veel oorzaken voor. Eén is rijkdom. We krijgen steeds rijkere samenlevingen en een urbane samenleving. De steden zijn natuurlijke makkelijkere broeinesten voor ander gedrag, daar kunnen mensen anders gaan handelen en anders gaan denken. Daar is veel meer mogelijk binnen de marge. Minder grip ook van Kerk en staat. En

ja, bijvoorbeeld geld om leuke spulletjes te kopen om jezelf te seksualiseren. Er komt een heel markt voor schoonheidsproducten en nieuwe seksuele speeltjes zoals dildo's bijvoorbeeld.

Roos: Er kwamen toen de eerste...

Inger: Ja! Je hebt een glazen dildo met een soort van radertje dat je kan draaien en dan kon die bewegen. Je moest daar warm water in doen en dan ging ie draaien.

Roos: Ah ja. En ik heb ook wel eens gehoord dat artsen dat gebruikten voor hysterische vrouwen ofzo?

Inger: Ja, het idee dat vrouwen geleid werden door hun baarmoeder die kon gaan wandelen door hun lichaam heen, was heel aanwezig. En er waren allerlei manieren om te proberen om die baarmoeder weer terug op z'n plek te krijgen. Dat kon ook met geurstrategieën. Je kon ook bepaalde soorten linten aansteken en met rook proberen die baarmoeder eigenlijk weer terug te roken en weer tot rust te brengen. En te zorgen dat meisjes zich daardoor niet te veel door verliefdheid lieten leiden. Want uiteindelijk moesten meisjes natuurlijk een goed huwelijk in, en zich niet laten verleiden door de eerste de beste jongen.

Roos: Maar dat werd ze eigenlijk wel steeds lastiger gemaakt in zo'n wereld waarin steeds meer over seks verkrijgbaar is.

Inger: Ja, seks is verkrijgbaar, wordt aantrekkelijk gemaakt. Maar, het blijft, als je over de breedte van de samenleving heen kijkt, het grootste belang dat meisjes zich daar niet door laten misleiden of verleiden.

Roos: Ja. En wat voor eerste voorbeelden van porno zien we in die tijd? En hoe hangt dat ook weer samen met die liefde en de min?

Inger: Bedoel je de vormen waarin porno komt? Of?

Roos: Ja!

Inger: Nou heel veel is geschreven porno hè. Wij zijn zo visueel ingesteld...

Roos: Ja daar denk je eigenlijk aan.

Inger: Ja er waren wel gravures maar die waren hartstikke duur en die verdwijnen ook snel. Dus veel zijn romans, ook juist dikkere teksten dan wij zijn gewend.

Roos: Eigenlijk ook wel logisch, want dan ga je veel meer mee in een verhaal. Als je alleen een gravure ziet, dan moet je veel meer je fantasie denk ik gebruiken om daar iets van te maken.

Inger: Ja. En je hebt dialoogromans bijvoorbeeld. Eén van mijn favoriete Nederlandse romans is 'De doorluchtige daden van Jan Stront'. [Er klinkt gelach van Roos]

Roos: [lachend] Zo heet het echt?!

Inger: Ja, zou heet het echt. En dat gaat over een schelm, Jan Stront, die opgroeit en eigenlijk steeds seksueel actiever wordt. Je hebt een fantastisch tweede deel waarin hij

basically samen met een aantal van zijn vriendinnen zit, en dan komen er ook nog wel wat hoerenvriendinnen bij, en een vriend, en zij gaan zitten en ze vertellen over wat voor soort seks ze hebben. En over hun eerste keer, en over alle bloopers die ze zijn tegengekomen. Want Jan Stront is al best wel oud, dus die kan het niet meer zo heel goed.

[Er klinkt gelach van Roos]

Inger: Dus daar is ie heel openhartig over.

Roos: Wat voor dingen vertelt hij daar dan over?

Inger: Ja, dat hij 'm niet meer overeind kan krijgen en dat zijn vrouw dan scheten moet laten om 'm weer een beetje op te wekken.

[Er klinkt gelach van Roos]

Inger: Dan gaan ze het daar helemaal over hebben: het belang van het laten van scheten in de seks. Dus het is ongelooflijk grappig, maar het is ook heel *telling*. Heel illustratief voor de lol waarmee ze met seks bezig zijn.

Roos: Ja, en dat dan in contrast met die teksten die Hooft schreef.

Inger: Ja, dat is uit een andere wereld en dit is ook een anonieme wereld. We weten niet wie dat boek heeft geschreven, het is anoniem op de markt gebracht. Dat toneelstuk waar ik het eerder over had, van David en Bathseba, dat is uitgegeven door Lubbert Neukgraag [er klinkt gelach van Roos], nou ja, dat was geen echte uitgever [zegt Inger lachend]. Je ziet dat de kerk en de overheid bijvoorbeeld proberen te achterhalen van wie dit nou zijn.

Roos: Ja, want mocht je dit dan eigenlijk niet schrijven? Werd daar raar tegen aangekeken als jij die verhalen over Jan Stront hebt geschreven?

Inger: Ja, nou ja, het meeste is anoniem, in Nederland komt het veel meer dan in andere landen, maar ook daar waren restricties. Vooral als het over de jeugd ging. In Utrecht gaan ze op een gegeven moment klagen dat er pornografische gravures buiten de boekhandel worden gehangen, als reclamemateriaal.

Roos: Ja, dat wordt wel heel vrij...

Inger: Ja, en vooral als Nederland dat allemaal gaat smokkelen naar Frankrijk. Dan worden de Fransen heel boos. Want veel porno wordt ook geschreven juist om kritiek te leveren. Kritiek op vorsten, kritiek op de kerk.

Roos: Dat zit er allemaal stiekem in verweven?

Inger: Dat zit er allemaal in. Dus veel verhalen gaan ook over kloosters waar allerlei vreselijke dingen gebeuren.

Roos: En dat namen mensen dan mee naar bed?

Inger: Ja, dat namen mensen mee naar bed. We hebben schilderijen inderdaad waarin je liefdes scènes ziet waarbij pornografische romans op het nachtkastje liggen. En het gaat ook over het lezen met één hand bijvoorbeeld, of Constantijn Huygens die vertelde dat hij

ergens in de bosjes een pornoroman was tegengekomen, die had iemand daar stiekem weggegooid. Dus ze hebben wel een speciaal gebruiksleven zou je kunnen zeggen.

Roos: En wat kunnen wij leren van die zeventiende-eeuwers op het gebied van seks?

Inger: Nou wat ik leuk vind is dat humorvolle. Ik denk dat wij op een gegeven moment humor en seks wat meer uit elkaar zijn gaan halen en zeggen van dat speelt tegen elkaar in, maar in de 17^e eeuw is echt alles wat op het lichaam werkt, dat ligt heel erg in elkaars verlengde. Dus als ik een grap maak en jij moet lachen, dan kun je moreel wel denken van nou dat was een beetje een foute grap, maar jouw lichaam zal toch misschien daarover lachen. En hetzelfde is met opwindende teksten: die proberen heel direct het lichaam aan te spreken. Die vermenging van onderbroekenlol en hogere lol en seks is heel interessant, en seks en kennis. Dus: wat kun je leren doordat je het over seks hebt. Ik denk dat dat heel interessant is van die vroegmoderne tijd.

Roos: Ja. Nou, deze aflevering is dan hopelijk al een goede stap in die richting. Dankjewel!

Inger: Graag gedaan!

[Er klinkt het geluid van voetstappen en de geluiden van de soundscapes beginnen]

Voice over Roos:

Dit was Muiderslot tussen je oren. Een podcast van Rijksmuseum Muiderslot. Geproduceerd door Goeie ouwe koeien en medemogelijk gemaakt door Stichting de Commissie. De soundscapes zijn gemaakt door Thomas Hoonhout. Hij verzorgt ook de montage. Alle geluiden die je hoorde, zijn in en om het kasteel opgenomen.

Je luisterde naar een aflevering in de reeks Kasteel & Collectie. We maken ook een reeks over podium, een reeks over water en een over de kasteeltuinen. Alle afleveringen zijn vanaf najaar 2021 te beluisteren via je favoriete podcast app.

Wil je meer weten over het kasteel of de collectie? Ga dan naar [Muiderslot.nl](https://muiderslot.nl). Daar vind je ook de agenda, vol wisselende activiteiten die het Muiderslot organiseert. Leuk dat je luisterde en tot de volgende!